

films & events & congressen & websites & voorstellingen & programma's & uitzendingen & publicaties & veel meer) (boeken & films & events & congressen)

★
WARM AANBEVOLEN
SASKIA VAN OENEN

Een sterke pedagogische basis komt van onderop

Bert Wienens nieuwste boek heet *Laat/d de pedagogische basis met rust!* Wat bedoelt hij daarmee? Als de pedagogische basis beschouwt hij gezin, onderwijs, kinderopvang, het buurtleven met zijn bewoners en ontmoetingsplekken en activiteiten, clubs (voor sport, kunst of wat ook) waar kinderen aan kunnen meedoen, stagebedrijven, bibliotheken – en wat zich lokaal mogelijk nog meer voordoet. Kortom, volgens het motto 'it takes a village to raise a child': de hele omgeving vol praktijksituaties waarin volwassenen op een of andere manier met kinderen van doen hebben. Hoezo die pedagogische basis met rust moet worden gelaten om zelf rust te krijgen, correspondeert met Wienens betoog in zijn boek *Van individueel naar inclusief onderwijs* uit 2023. Daarin bekritiseerde hij de verdringing van de echte pedagogisch-didactische onderwijsstaak, door de toenemende psychologisering en therapeutisering ervan, veroorzaakt door de overmatige overheidsinzet op samenwerking met de jeugdhulpverlening (wat ook de beruchte wachtlijsten doet aanzwellen). Ditzelfde euvel van de beleidsfocus op het jeugdhulpperspectief signaleert Wienens nu voor alle pedagogische basispraktijken. Ook hun 'gewone, eigenlijke' opvoedingsactiviteiten ziet hij overwoekerd raken doordat steeds meer jeugdhulpprofessionals zich daarin nestelen, waardoor ook 'gewone'

opvoeders zich te veel gaan concentreren op wat er mis kan gaan: alsof opvoeding vooral draait om preventie, vroegsignalering en behandeling van individuele kwalen. Daarmee raakt uit zicht waar het in de gewone alledaagse opvoeding juist wél om moet gaan: de cruciale vraag waartoe we kinderen wél willen opvoeden, met welke waarden, kennis, houdingen, enzovoort – en hoe we dat het beste kunnen doen. Wienens benadrukt dat die gewone dagelijkse opvoeding nooit eenvoudig, altijd complex en onvoorspelbaar is – maar bovendien ook noodzakelijk

“Wienens bespeurt bij ouders een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid”

verschilt per praktijk. Ieder moet dat kunnen doen op bij diens praktijk geëigende wijzen. Niet gedictieerd van bovenaf, maar voortvloeiend uit opgedane ervaringen, intuïties en kennis, in voortdurend onderlinge uitwisseling en reflectie daarover. Inclusief kritische beschouwing van de eigen pedagogische rol, om ruimte te bieden voor verandering en (in de bewoording van pedagoog Langeveld) zelfverantwoordelijke zelfbepaling. In zijn inleiding zegt Wienens vooral kritisch bewustzijn te willen creëren over de voortwoekerende focus op jeugdhulp in het jeugdbeleid. Zijn lezersdoel-

groep omschrijft hij nogal flexibel: dat zijn in elk geval professionals en ambtenaren, maar tevens spreekt hij eenieder aan 'als ouder of vriend van ouders in je omgeving. Of als buurman of buurvrouw van opgroeiende kinderen' (p. 11). Hij opent en besluit het boek met cursiefjes over kleine interacties van Wienens zelf met zijn 'buurjonge Pep'. Verder bezigt hij ook geen wetenschappelijke stijl (al verwijst hij wel naar pedagogische en anderszins relevante publicaties); hij neemt ons, in vaak levendige gespreksstijl, meanderend-verhalend mee langs aspecten

van zijn kritiek, afsluitend met positieve 'kijkrichtingen' op de zaak. Tussendoor staan steeds lijstjes kernpunten en verwerkingsvragen voor ambtenaren, professionals en ouders.

Verkeerde tendensen bestrijden

Jeugdhulp kan heus ook nodig zijn, beaamt Wienens. Maar het averechts doorwoekeren ervan moet overal bestreden worden, en hij verbindt zijn kritiek erop ook met bredere maatschappelijke tendensen. Zoals het individualistisch-gerichte maakbaarheidsdenken dat louter concurrerende prestatiedruk veroorzaakt, en (met bezuiniging op

collectieve voorzieningen) de kloof versterkt tussen wie wel en wie niet goed kan meedraaien in de samenleving. Plus de trend om alles zo snel mogelijk, én technologisch, te willen fiksen: de samenleving beschouwend als machine, waarbij menselijke interacties als inefficiënte vertraging gelden. Opvoeding wordt aldus een input/output-bedrijfsproces, waarbij juiste (wetenschappelijk geoordeelde) interventies de gewenste resultaten horen op te leveren – voorbijgaand aan het onvoorspelbare, niet-lineaire van opvoeden en opgroeien. In een kort historisch overzicht schetst Wienens ook hoe vanaf de twintigste eeuw de ontwikkelingspsychologische en neurobiologische wetenschappen, met hun individueel-psychologische perspectief, de blik op opvoeding gingen bepalen – voorbijgaand aan de

invloed van sociale en maatschappelijke contexten bij vormingsprocessen. Geregeld gaat Wienens speciaal in op de gevolgen voor ouders. Bij hen bespeurt hij 'een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid' (titel van hoofdstuk 3). Uit faalangst om niet tijdig genoeg problemen bij hun kind te signaleren of voorkomen, schakelen ze al te snel hulpverleners in – wat hun vanwege de wachtlijsten dan weer verweten wordt. Of ze grijpen naar de talloze digitale controletools om hun kinderen te bewaken – waarmee ze de evenzeer aanbevolen zelfstandigheidsvorming dan ook weer vrezen te belemmeren... Dit zijn slechts enkele greepjes uit de narigheden waarmee we ouders eenzaam zien worstelen. Dit alles, benadrukt Wienens, miskent dat opvoeding ook een publieke, gemeenschappelijke aangelegenheid is. Dat gemeenschappelijke situeert hij dus in de pedagogische-basispraktijken, als verschillende sociale contexten die elk iets anders bieden om goed in de wereld te leren samenleven. Welke kijkrichtingen – oftewel: perspectieven – biedt hij daarvoor?

Waar wel op te koersen

Wienens appelleert zelf ook aan ieders verantwoordelijkheid, maar dan met de vraag: waartoe wil ik, en willen wij samen, kinderen wél opvoeden? En wat doen we daar al voor, wat willen we eraan toevoegen en verbeteren? De uitwerking daarvan moet voortkomen uit en passen bij de verschillende praktijksoorten, oftewel: van onderop. Wat eveneens van onderop moet komen is onderlinge afstemming van die praktijken, om tezamen een sterke pedagogische basis te vormen: per lokale situatie de mogelijkheden daarvoor zoekend,

met waardering van elkaars eigenheden, als dynamisch-flexibel proces (niet via opgelegde ketens als nu bij onderwijs-jeugdhulp). En beleidsmensen moeten voornamelijk dit proces en daaruit voortkomende activiteiten faciliteren, luisterend naar en lerend van de praktijkmensen. Daarbij moeten ze het denken in groepen (in plaats van individuen) tot nieuwe norm voor jeugdbeleid maken; en zorgen dat alle kinderen naar clubs van diverse aard kunnen, en goede ontmoetings- en ontspanningsplekken in de buurt hebben. Dit is een prima boodschap om verder over in gesprek te gaan, zoals Wienens zelf ook doet (lezen we in het nawoord) in spelvormen die hij met anderen ontwikkelt. Maar wat lezers van dit boek wel knagend kunnen missen, is enigerlei beschouwing van hoe er van verleden tot heden wél al fiks gewerkt is aan de pedagogische basis, en zoals Wienens dat hier zelf propageert: in concrete projecten van onderop, met beleidssteun. Denk alleen al aan het werk van Van Calcar en anderen rond de driehoek 'gezin-school-buurt' sinds circa 1970 – vergelijkbare samenwerkingsvormen met ook sociaal jeugdwerk, sport, kunst, bibliotheken – Vreedzame School en Wijk... Het is wel begrijpelijk dat een actuele beschouwing over het wedervaren van al zulke projecten er in dit boek niet bij kon, maar wie weet kunnen we ons weer verheugen op een volgende publicatie van Wienens hierover? ★

SASKIA VAN OENEN

Bert Wienens (2025). *Laat/d de pedagogische basis met rust! Opvoeden in tijden van versnelling*. Dordrecht: Instondo. ISBN 9789463174190. 192 pagina's. € 32,50.